

EVIDENSENS MÅNGA ANSIKTEN

Evidensens många ansikten – evidensbaserad praktik i praktiken

Ingemar Bohlin och Morten Sager (Red)

Arkiv Förlag, 2011

**MASTER I
EVIDENSBASERING**

Projekt inom "Evidensbasering och Vetenskapsteori"

- Folkhälsomyndigheten: Kartläggning av utbildning och medvetandegörande insatser för att förebygga suicid (2018)
- Segerstedtsinstitutet (GU): Kartläggning av insatser för att förebygga våldsbejakande extremism (2018).
- Doktorandprojekt för Folkhälsomyndigheten om insatser för att förebygga alkoholmissbruk, narkotikabruk, dopning och tobaksbruk (Isabella Pistone; pågående)
- Doktorand om (ökat) införande av fysisk aktivitet på recept (Helena Lagerlöf: pågående)
- 2019-2021: Forteprojekt om kunskapsunderlag i socialtjänsten på Bräcke Diakoni (Daglig verksamhet och Personligt ombud)

Några poänger

- Grundläggande evidensbaserings
- Det finns problem med evidensbaserings...
- Men, vi behöver den.
- Vad är då problemen?
- Och finns det lösningar (som vi kan arbeta fram)?

Kunskap

Bred definition av evidensbaserad

...innebär att den professionelle väger samman sin expertis med bästa tillgängliga kunskap, den enskildes situation, erfarenheter och önskemål vid beslut om insatser.

<https://www.socialstyrelsen.se/utveckla-verksamhet/evidensbaserad-praktik/arbeta-evidensbaserat/>

The big idea

Vad är problemen?

Vad är möjligheterna?

**Skiljer det sig åt för dig
respektive verksamheten?**

menti.com 37 60 32

Utredning på utredning på utredning på utredning...

- *God vård på lika villkor? - om statens styrning av hälso- och sjukvården* (SOU 1999:66).
- Statens vård- och omsorgsutredning: *Gör det enklare!* (SOU 2012:33)
- Göran Stiernstedts *Effektiv vård* (SOU 2016:2)
- Sophia Wallströms *Kunskapsbaserad och jämlik vård. Förutsättningar för en lärande hälso- och sjukvård* (SOU 2017:48)
- Tillitsdelegationens huvudbetänkande *Med tillit växer handlingsutrymmet – tillitsbaserad styrning och ledning av välfärdssektorn* (SOU 2018:47).
- Statskontorets *Utvärdering av en samlad styrning med kunskap för hälso- och sjukvård och socialtjänst* (2018:23)
- Statskontorets *Bättre stöd med kommunal medverkan – hur myndigheter involverar medarbetare i kommuner och landsting när styr- och stödmaterial tas fram* (2018:11).
- Anna Nergårdhs *Samordnad utveckling för god och nära vård* (SOU 2017:01)
Endast delbetänkanden hittills. Huvudbetänkande väntas i mars 2020.

Hur ta vara på det som är gott och undvika det som är problematiskt?

1. Motståndet
 - a. Fight
 - b. Flight
 - c. Freeze
2. Omfamnandet
 - a. Fanatism och fascism
3. Förståelse
 - a. Urskillning: Vad är barnet och vad är badvattnet?
 - b. Theoreia: Skådande.
→ Hur gör vi det?

Hur vi ser på kunskap

Positivism

Ratio

New Public
Management

Hermeneutik
Fenomenologi

Intellectus

Tillitsbasering

Vetenskapsteori – en kartbild

Metodologi = vilka metoder?

Positivism

Epistemologi = vad är kunskap?

Hermeneutik

Fenomenologi

Ontologi = vad finns och hur ser världen ut?

Olika fält, specialiteter och ämnesområden, exempelvis familjeterapi

Hur vi ser på kunskap

Positivism

Ratio

New Public
Management

Hermeneutik
Fenomenologi

Intellectus

Tillitsbasering

Vetenskapsteori – en kartbild

Metodologi = vilka metoder?

Positivism

Epistemologi = vad är kunskap?

Hermeneutik

Fenomenologi

Ontologi = vad finns och hur ser världen ut?

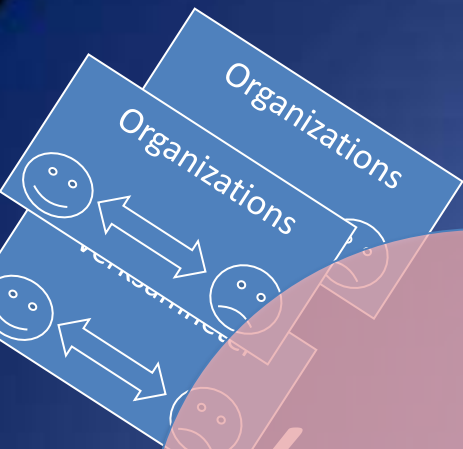
Olika fält, specialiteter och ämnesområden, exempelvis folkhälsa

Två grundläggande problem – och möjligheter

1. "Bra kunskap" = *validitet*
2. Likvärdighet och minskat godtycke = *objektivitet* och *formaliseringar*
3. *Hur tänker vi att världen egentligen ser ut?*

OBS: det finns fler...

PROBLEM 1: VAD ÄR BRA KUNSKAP – EGENTLIGEN?

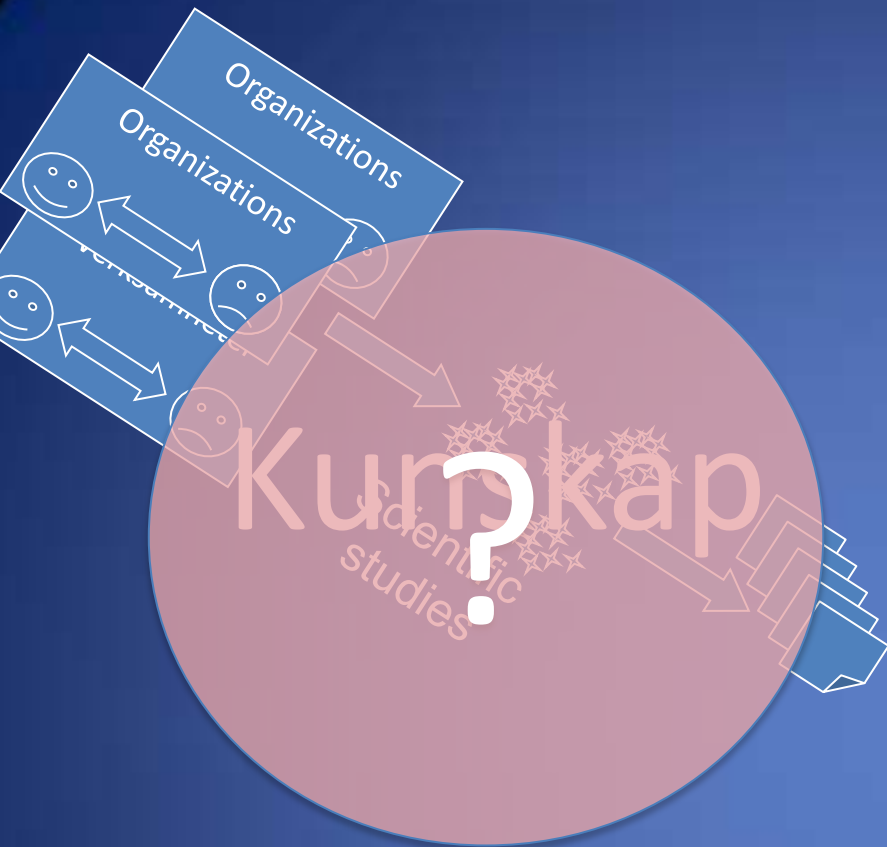
Bred definition av evidensbasering

...innebär att den professionelle väger samman sin expertis med bästa tillgängliga kunskap, den enskildes situation, erfarenheter och önskemål vid beslut om insatser.

<https://www.socialstyrelsen.se/utveckla-verksamhet/evidensbaserad-praktik/arbeta-evidensbaserat/>

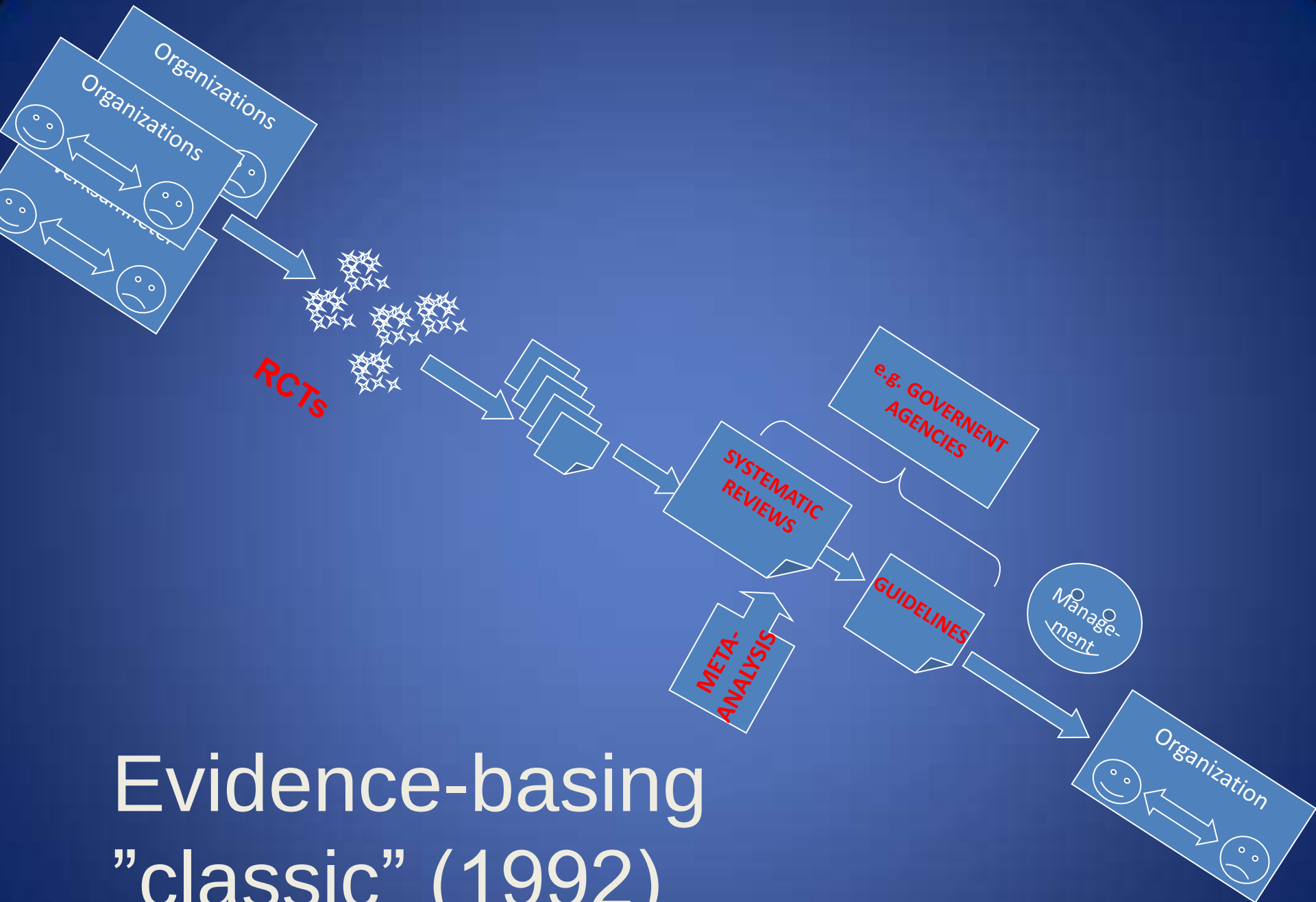
The big idea

Kunnskap =
vetenskap? = nya problem

Evidence-basing
"classic" (1992)

Intern validitet

Mazel och Poolman (2011) What should urologists know about evidence-based medicine? *Indian Journal of Urology*, 27:4.

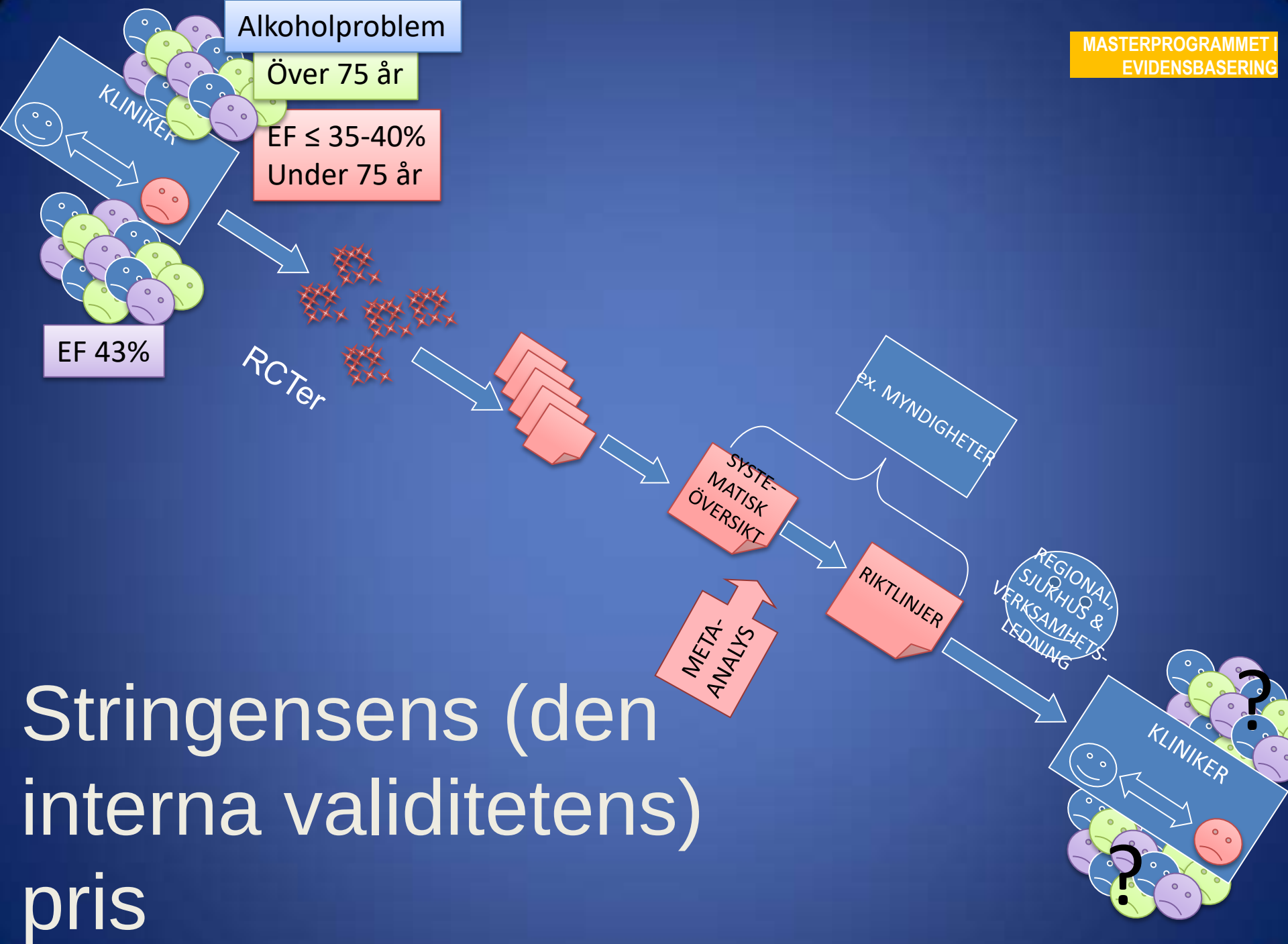
När intern validitet blir kriteriet för relevans

- God forskning ska tillämpas
- *Bättre* forskning är ännu viktigare att tillämpa
- Och *Bästa* tillgängliga forskningsresultat ska givetvis användas

STRINGENS
(intern validitet)
"Där"

RELEVANS
(extern validitet)
"Här"

Evidensbaserad verksamhet – och dess slutanvändare

**Var ser ni problem med
”för mycket stringens”?**

**När ”gifter sig” intern och
extern validitet?**

menti.com 32 25 75

Kan ni simma?

Vetenskapsteori – en kartbild

Metodologi = vilka metoder?

Positivism

Epistemologi = vad är kunskap?

Hermeneutik

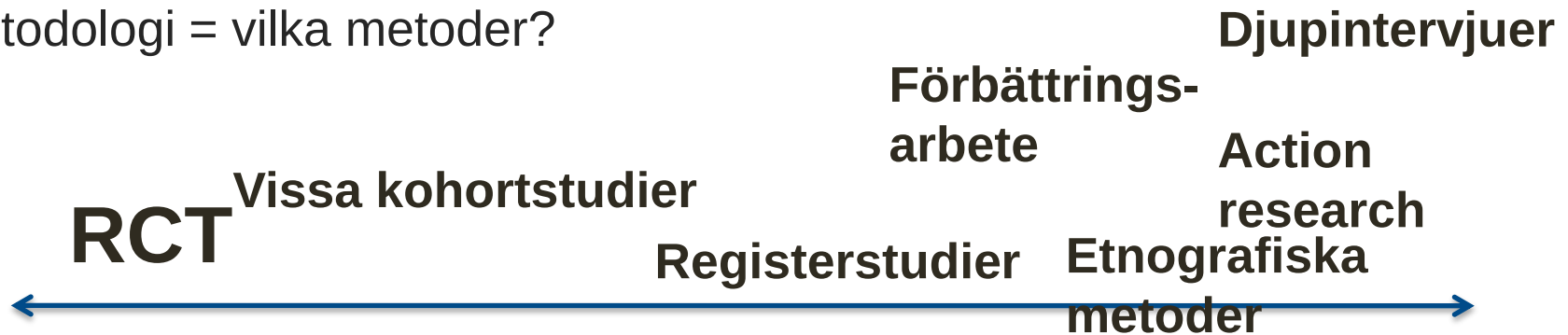
Fenomenologi

Ontologi = vad finns och hur ser världen ut?

Olika fält, specialiteter och ämnesområden, exempelvis folkhälsa

Liite mer metodkunskap...

Metodologi = vilka metoder?

**INTERN
VALIDITET
STRINGENS**

- UNDVIKA BIAS

Epistemologi = vad är bra kunskap?

**EXTERN
VALIDITET
RELEVANS**

**- FLER LOKALA
FAKTORER**

Validitet(er)

Hur ta vara på det som är gott och undvika det som är problematiskt?

- Vi vill ha valid och relevant kunskap!
- Bias är problematisk, men också brist på lokala faktorer.
- Men...
- Validitet är beroende av sammanhanget och kan åtminstone vara **intern** och **extern**.
- **Stringenta studier** som **minimerar bias** är inte alltid det samma som **relevans**.
- **Relevans** kräver ibland fler **lokala faktorer**.

PROBLEM 2: OBJEKTIVITET OCH LIKVÄRDIGHET GENOM FORMALISERING

Ursprungsartikeln

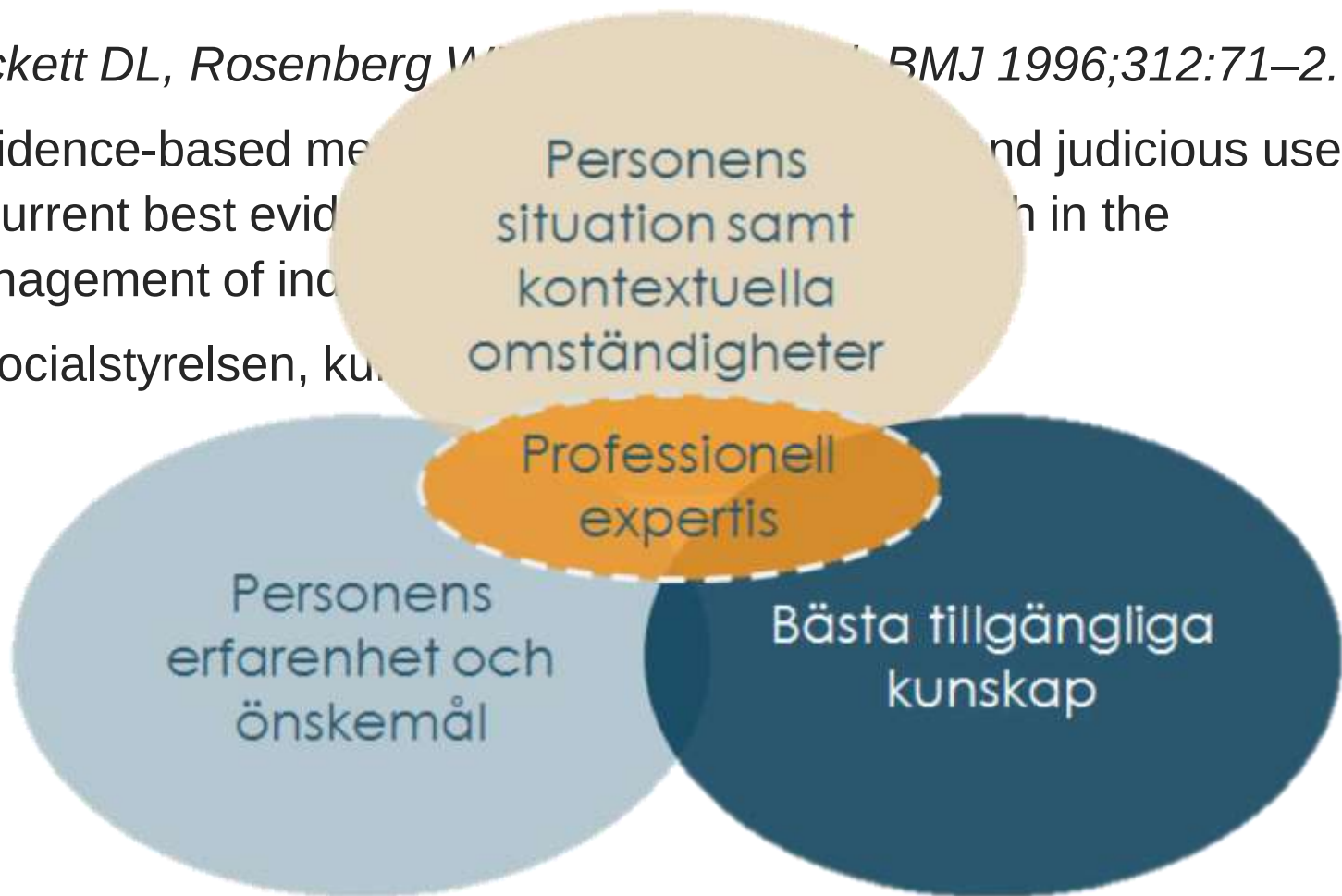
A NEW paradigm for medical practice is emerging. Evidence-based medicine **de-emphasizes intuition**, unsystematic clinical **experience**, and **pathophysiologic rationale** as sufficient grounds for clinical decision making and stresses the examination of evidence from clinical research. Evidence-based medicine requires new skills of the physician, including efficient literature searching and the application of **formal rules** of evidence evaluating the clinical literature.
(Guyatt et al 1992 i JAMA)

Korrigeringar

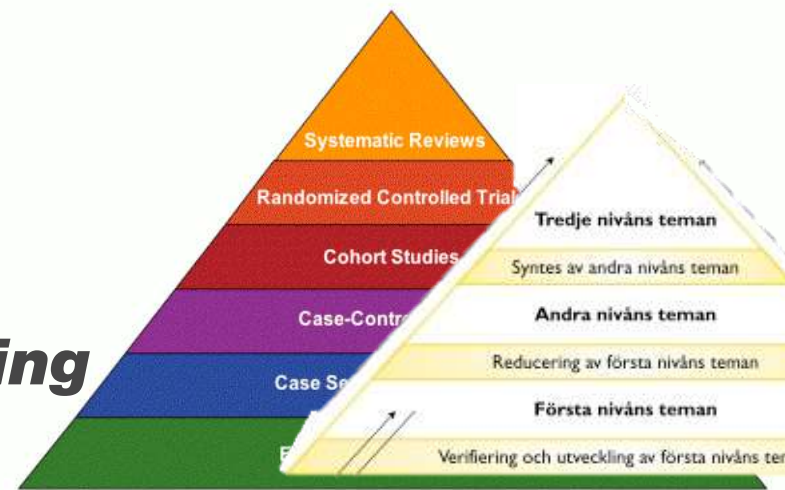
Sackett DL, Rosenberg W, et al. BMJ 1996;312:71–2.

“Evidence-based medicine is the judicious use of current best evidence in the management of individual patients.”

- Socialstyrelsen, kunskapscentrum

Objektivitet via formalisering

• Framväxten av metoder och hjälpmedel – eller...

	...formaliseringar av olika typ
	PICO-sökningar Databaser MeSH-termer Metaanalys Granskningsmallar Riktlinjer Nationella prioriteringsmodellen CONSORT DECIDE GRADE

Ökad objektivitet

- Transparens och systematik
- Reproducerbarhet – falsifierbarhet
- Snabbare och (ibland) tydligare överförbarhet

Minskat godtycke/"subjektivitet".

	RIKTLINJER / MANUALER
	Gör så här och så här och så här Sedan så här och så här och så här Och sedan så här och så här och så här och så här

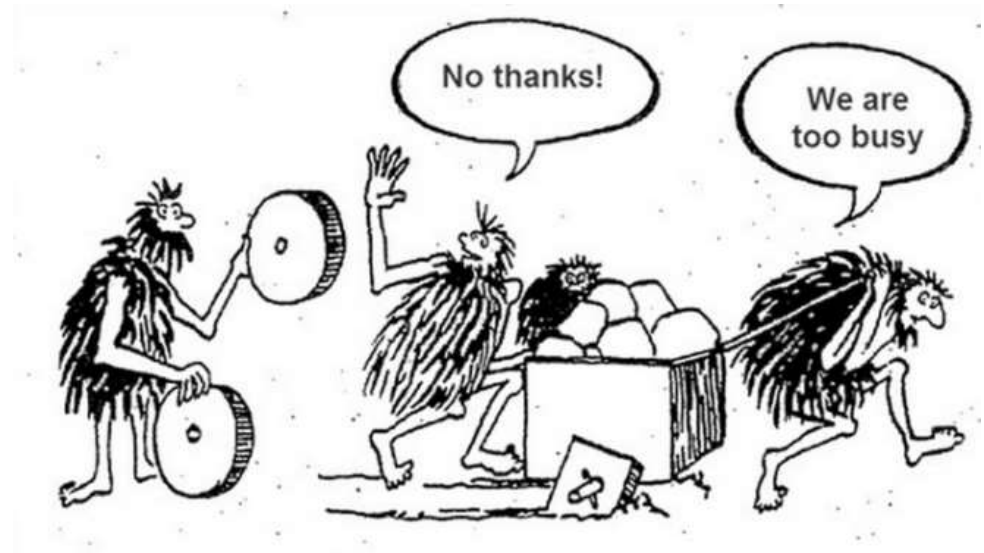

FORMALISERINGAR

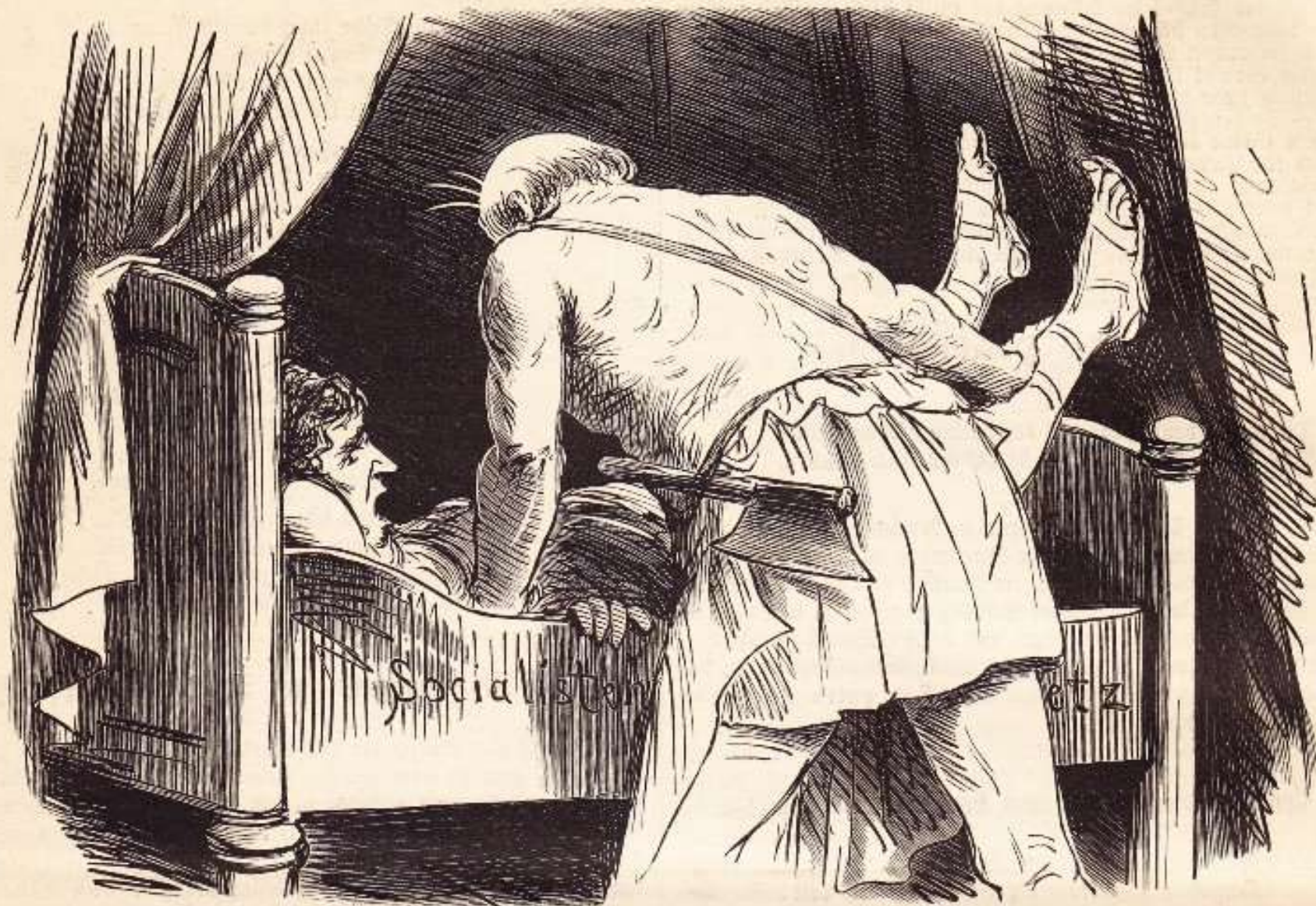
INDIVIDUELLA BEDÖMNINGAR

Kortfattat om möjligheter och problem med standardisering

- Möjligheter:
 - Kan fånga upp likheter i problem och lösningar, slippa uppfinna hjulet igen och igen.
 - Kan minska ett problematiskt individberoende
- Problem
 - Riskerar att ta bort viktig bedömningskunskap
 - Riskerar att bli en prokrustesbädd

Prokrustes.

„Wie ich sehe, ist die Freiheit etwas zu groß, — das wollen wir gleich zu ihrer Zufriedenheit abändern!“ (Er hackt ihr die Beine ab.)

**Ser ni några problem med
för mycket
formaliseringar?**

**Var behöver ni fler
formaliseringar?**

menti.com 90 23 26

Blandning...

- Evidensen kompletteras ständigt med det som är icke-evidens, men dock (förhoppningsvis) kompetens.

”Ställningstaganden som bygger på bästa tillgängliga kunskap blir inte bättre än den underliggande kunskapen och omdömet hos dem som hanterar den” (Socialstyrelsen 2012 Förslag till nationell modell för kunskapsstyrning)

EBP 1996 (Socialstyrelsen)

Empiriska studier av teknik och vetenskap

- ***Central poäng i studier av teknik och vetenskap sedan 1970-talet (STS)***
 - ***Formaliseringar och kvantifieringar kan inte göras utan tyst, personlig och social kunskap.***

Bedömningar & omdöme
Tyst kunskap
Klinisk expertis
Intuition eller magkänsla
Fronesis och klokhet

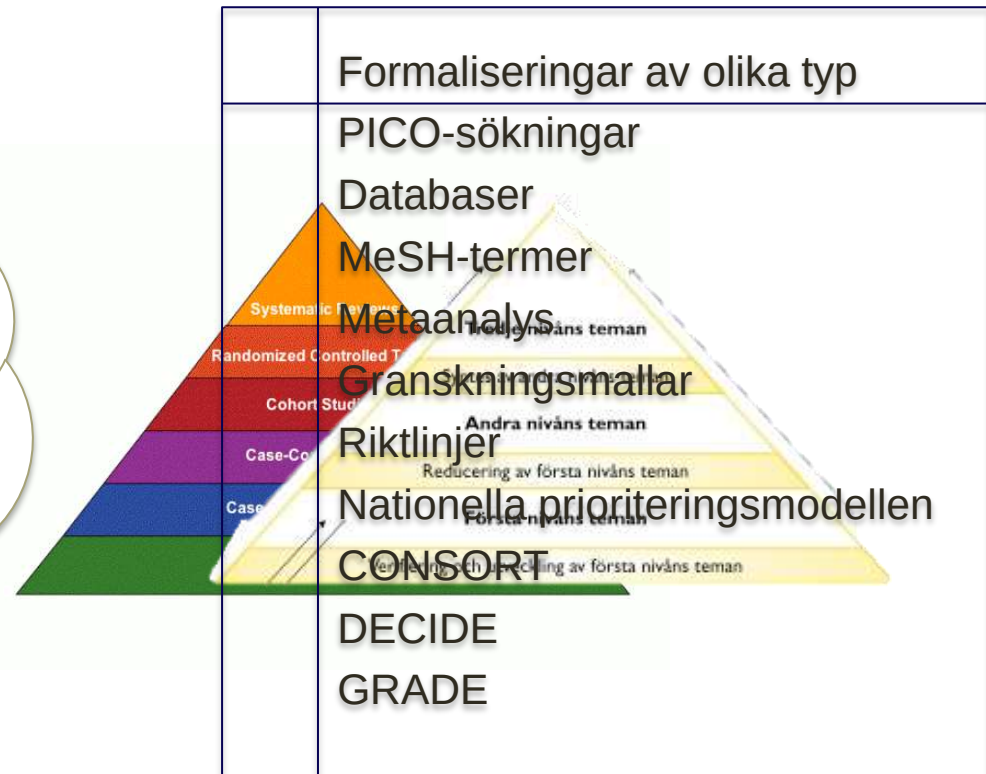

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Vår tes (Sager & Bohlin 2011): Formaliseringar och bedömningar i ett samspel

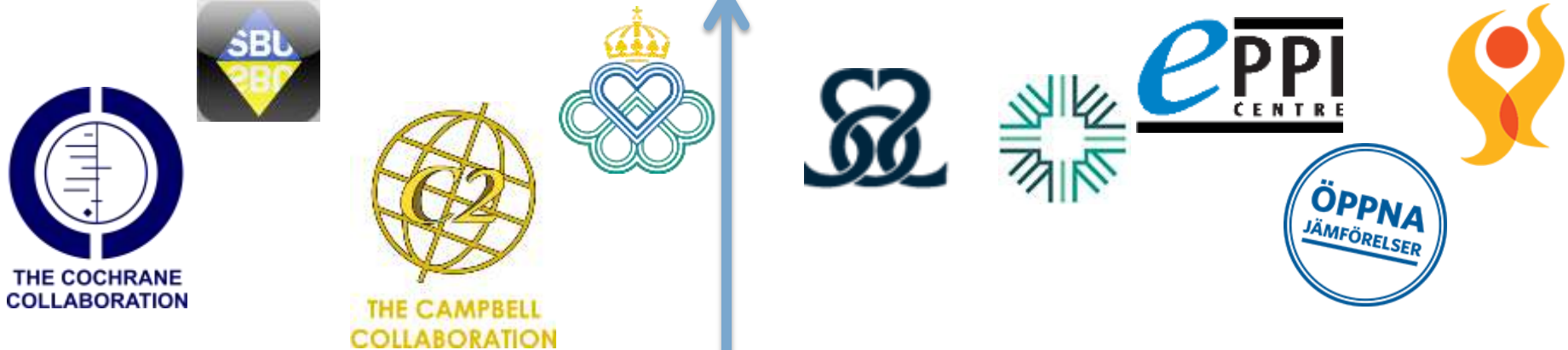
Bedömningar
Tyst kunskap
Kliniskt omdöme
Expertis
Kompetens

FORMALISERINGAR

INDIVIDUELLA BEDÖMNINGAR

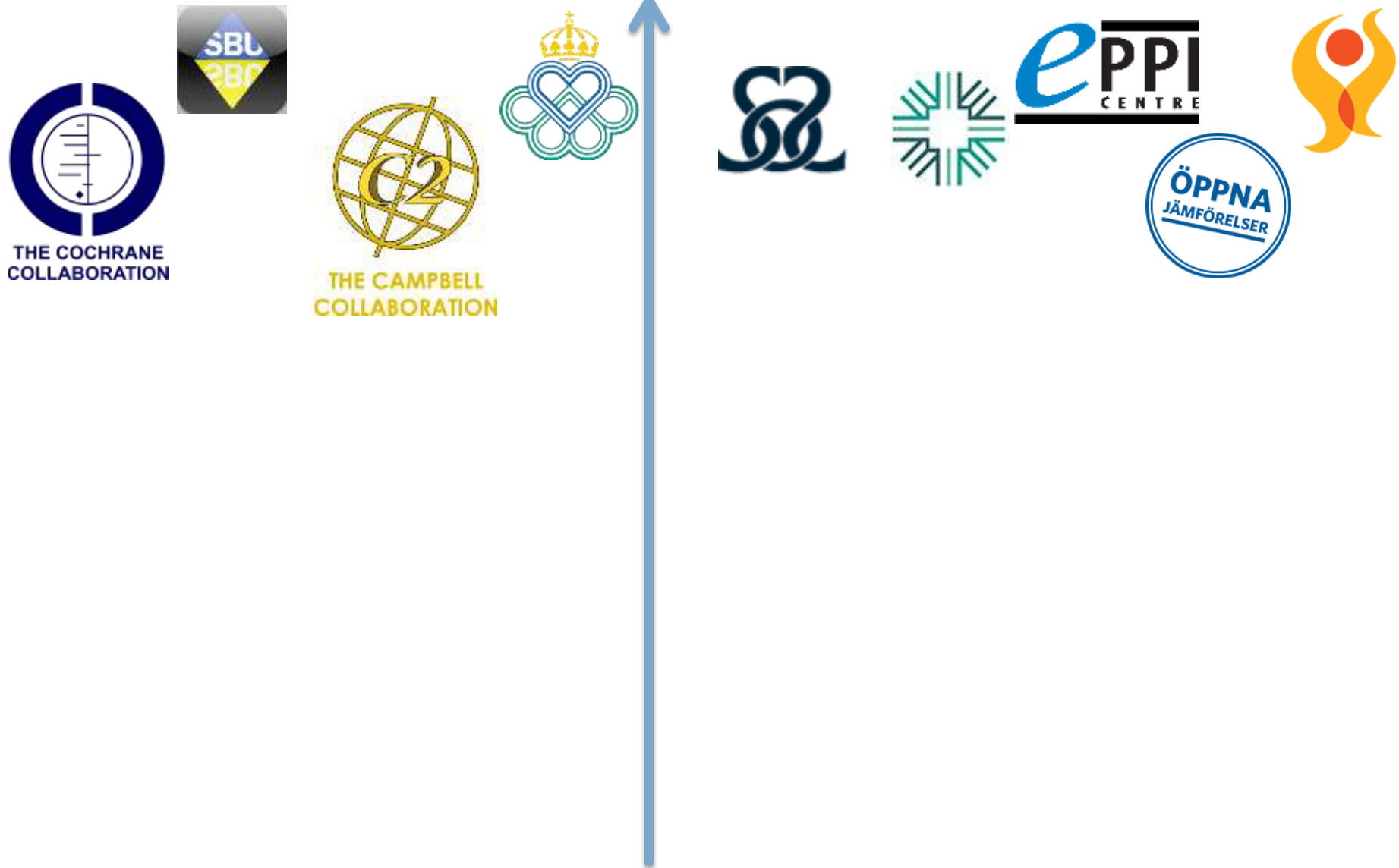

med gemensamma forum förändras
bedömningar från INDIVIDUELLA till GEMENSAMMA

FORMALISERINGAR

BEDÖMNINGAR

FORMALISERINGAR

BEDÖMNINGAR

FORMALISERINGAR

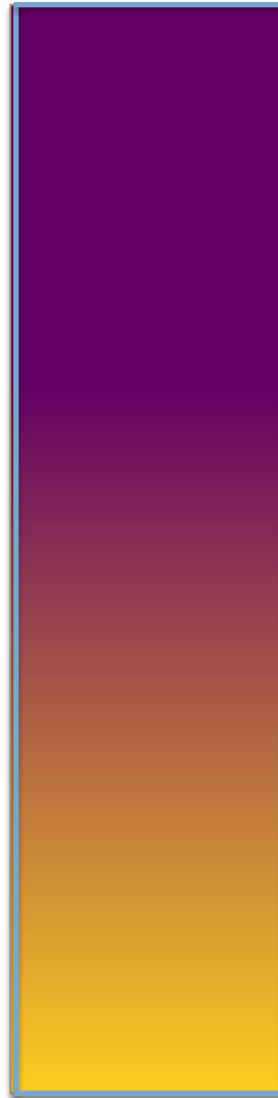
EN
KORRIGERAD
MODELL

BEDÖMNINGAR

FORMALISERINGAR

EN
KORRIGERAD
MODELL

BEDÖMNINGAR

FORMALISERINGAR

Läkemedel
Manualer
Strikta
RCTer

Föräldra-
skaps-
program

Lokalt
(kompetent)
arbete

**HÖG GRAD
FORMALISERING**

**LÅG GRAD
FORMALISERING**

Följsamhet
Informella
rutiner

Anpassning
till lokala
sammanhang

Tolkningar

BEDÖMNINGAR

Hur vi ser på kunskap

Positivism

Ratio

New Public
Management

Hermeneutik
Fenomenologi

Intellectus

Tillitsbasering

Hur vi ser på kunskap

Positivism

Ratio

New Public
Management

Hermeneutik
Fenomenologi

Intellectus

Tillitsbasering

Validitet i sitt sammanhang

Metodologi = vilka metoder?

2. Hur ta vara på det som är gott och undvika som är problematiskt?

- Objektivitet är något viktigt och gott! Vi vill undvika godtycke!
- Men...
- Objektivitet får inte utesluta bedömningselementet och möjligheten till variation.
- Försök att fördomsfritt förstå vilken grad av formaliserbarhet som är möjlig och lämplig i ett visst område – just nu.

**Jobbar ni medvetet med
att formalisera och
bedöma?**

**Vilka områden behöver ni
formalisera respektive
anpassa?**

menti.com 19 95 87

Tack!